

POSTANOWIENIE

Dnia 9 lutego 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Halina Kiriło (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania O. [...] S.A. z siedzibą w W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w W.
o wysokość podstawy wymiaru składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 9 lutego 2022 r.,
zażalenia odwołujący się na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 21 kwietnia 2021 r., sygn. akt III AUa [...],

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] postanowieniem z dnia 21 kwietnia 2021 r. odrzucił skargę kasacyjną płatnika składek O. S.A. z siedzibą w W. wniesioną od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 2 listopada 2020 r., oddalającego apelację płatnika składek od wyroku Sądu Okręgowego w W. z 22 stycznia 2019 r., mocą którego oddalono jego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych ustalającej podstawę wymiaru składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne dla ubezpieczonej M. R..

W uzasadnieniu postanowienia wskazano, że odpis wydanego na posiedzeniu niejawnym wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 2 listopada 2020 r. doręczono pełnomocnikowi O. S.A. w W. w dniu 9 listopada 2020 r.

Postanowieniem z dnia 29 stycznia 2021 r. Sąd Apelacyjny oddalił wniosek płatnika składek o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia powyższego orzeczenia i odrzucił wniosek o sporządzenie uzasadnienia tegoż wyroku. O. S.A. w W. złożyła skargę kasacyjną od wspomnianego wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 2 listopada 2020 r.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, wniesiona przez płatnika składek skarga kasacyjna jest niedopuszczalna i jako taka podlega odrzuceniu z mocy art. 398⁶ § 2 k.p.c. Zgodnie bowiem z art. 398⁵ § 1 k.p.c. skargę kasacyjną wnosi się w terminie dwóch miesięcy od dnia doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem stronie skarżącej. Warunkiem dopuszczalności wniesienia skargi kasacyjnej jest zatem skuteczne doręczenie orzeczenia wraz z uzasadnieniem. Skuteczność ta wymaga zaś uprzedniego złożenia przez stronę skarżącą wniosku o doręczenie orzeczenia wraz z uzasadnieniem (art. 387 § 1 i 3 k.p.c.). W niniejszej sprawie płatnik składek nie zażądał skutecznie doręczenia mu wyroku Sądu drugiej instancji z uzasadnieniem, a wniosek skarżącego o przywrócenie terminu do sporządzenia uzasadnienia tegoż orzeczenia został oddalony przez Sąd Apelacyjny w [...], zaś sam wniosek o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia – odrzucony.

W zażaleniu na powyższe postanowienie płatnik składek podniósł zarzut naruszenia: art. 398⁶ § 2 k.p.c. w związku z art. 398⁵ § 1 k.p.c. w związku z art. 387 § 3 k.p.c. i w związku z art. 168 § 1 k.p.c., przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że płatnik składek nie złożył wniosku o doręczenie odpisu wyroku Sądu drugiej instancji, wskutek czego termin do wniesienia skargi kasacyjnej nie rozpoczął biegu i wniesiona przez niego skarga podlegała odrzuceniu, podczas gdy żalący się prawidłowo złożył taki wniosek wraz z umotywowanym wnioskiem o przywrócenie terminu i tylko na skutek błędnego rozstrzygnięcia Sądu drugiej instancji termin nie został przywrócony i uzasadnienie nie zostało doręczone, w wyniku czego płatnik został pozbawiony prawa do uzyskania uzasadnienia wyroku, a w konsekwencji także możliwości poznania motywów wyroku, co w sposób oczywisty ogranicza żalącemu się możliwość skutecznego kwestionowania wyroku w skardze kasacyjnej;

W oparciu o tak sformułowane zarzuty płatnik składek wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości.

Ponadto na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 397 § 3 k.p.c. w związku z art. 380 k.p.c. wniósł o rozpoznanie postanowienia Sądu drugiej instancji z dnia 29 stycznia 2021 r. w przedmiocie wniosku o przywrócenie terminu do żądania sporządzenia uzasadnienia wyroku i samego wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia. Postanowienie to wydano bowiem z naruszeniem art. 168 § 1 k.p.c. w związku z art. 387 § 1 i § 2¹ i § 3 k.p.c. w związku z art. 328 § 4 k.p.c., polegającym na nieuzasadnionym oddaleniu wniosku płatnika składek o przywrócenie terminu na złożenie wniosku o uzasadnienie i w konsekwencji odrzuceniu wniosku o sporządzenie uzasadnienia zaskarżonego wyroku wydanego na posiedzeniu niejawnym, co doprowadziło do pozbawienia płatnika składek możliwości obrony swoich praw i stanowi przyczynę nieważności postępowania, o której mowa w art. 379 pkt 5 k.p.c. Żalący się wniósł o uchylenie przez Sąd drugiej instancji zaskarżonego postanowienia, a w związku z art. 397 § 3 k.p.c. i art. 380 k.p.c. - także postanowienia Sądu drugiej instancji z dnia 29 stycznia 2021 r. i rozpoznanie na nowo wniosku płatnika składek o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie zasługuje na uwzględnienie.

Analizę prawidłowości zaskarżonego orzeczenia wypada rozpocząć od przypomnienia, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, warunkiem skutecznego wniesienia skargi kasacyjnej, jest otrzymanie przez stronę odpisu wyroku sądu drugiej instancji wraz z uzasadnieniem, po złożeniu wniosku w tym przedmiocie stosownie do art. 387 § 3 k.p.c. Według art. 398⁵ § 1 k.p.c., skargę kasacyjną wnosi się do sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie, w terminie dwóch miesięcy od dnia doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem stronie skarżącej. Wniesienie skargi kasacyjnej musi zatem poprzedzać złożenie przez stronę zamierzającą zaskarżyć prawomocny wyrok (lub inne orzeczenie) sądu drugiej instancji wniosku o sporządzenie uzasadnienia i doręczenie odpisu orzeczenia z uzasadnieniem (jeżeli sąd drugiej instancji sporządza uzasadnienie jedynie na wniosek strony - art. 387 § 1 zdanie drugie k.p.c.) albo jedynie wniosku o doręczenie odpisu orzeczenia z

uzasadnieniem (jeżeli sąd drugiej instancji sporządza uzasadnienie z urzędu - art. 387 § 1 zdanie pierwsze k.p.c.). Treść art. 398⁵ § 1 k.p.c. należy rozumieć w ten sposób, że termin dwóch miesięcy na wniesienie skargi kasacyjnej liczony jest od daty doręczenia orzeczenia sądu drugiej instancji dokonanego w sposób opisany w art. 387 § 3 k.p.c. To z kolei oznacza, że tylko wtedy, gdy strona zażądała w terminie tygodniowym od ogłoszenia orzeczenia doręczenia jej orzeczenia wraz z jego uzasadnieniem, można mówić, że spełnione zostało wstępne wymaganie dla powstania możliwości wniesienia skargi kasacyjnej. Jeżeli strona z takim żądaniem nie wystąpiła, bądź też występując z nim przekroczyła siedmiodniowy termin do zgłoszenia żądania doręczenia orzeczenia wraz z uzasadnieniem (art. 387 § 3 k.p.c.), dwumiesięczny termin, przewidziany w art. 398⁵ § 1 k.p.c., w ogóle nie może rozpocząć biegu, a tym samym niemożliwe jest wniesienie skargi kasacyjnej (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 grudnia 1996 r., I PKN 45/96, OSNAPiUS 1997 nr 14, poz. 254; z dnia 7 lutego 1997 r., II UZ 25/96, OSNAPiUS 1998 nr 3, poz. 103; z dnia 2 czerwca 1997 r., I PKN 136/97, OSNAPiUS 1998 nr 2, poz. 44; z dnia 30 stycznia 1998 r., III CKU 106/97, Prokuratura i Prawo 1998 nr 6, poz. 30; z dnia 19 kwietnia 1999 r., II CZ 23/99, OSNC 1999 nr 11, poz. 195; z dnia 10 marca 2000 r., IV CZ 18/00, OSNC 2000 nr 10, poz. 181; z dnia 26 kwietnia 2001 r., II CZ 146/00, OSNC 2001 nr 12, poz. 180 oraz wyroki: z dnia 19 marca 1997 r., II CKN 31/97, OSP 1997 nr 11, poz. 208; z dnia 10 marca 2000 r., IV CZ 18/00, OSNC 2000/10/181, LEX nr 40822; z dnia 15 września 2000 r., I PKN 467/00, LEX nr 1165908; z dnia 22 sierpnia 2000 r., IV CZ 59/00, LEX nr 1165880; z dnia 19 grudnia 2001 r., I CKN 1006/00, LEX nr 1671150; z dnia 2 marca 2006 r., I CZ 9/06, LEX nr 369447; z dnia 8 września 2009 r., I UK 151/09, LEX nr 1615249; z dnia 2 marca 2012 r., I UZ 38/12, LEX nr 1215138; z dnia 10 października 2012 r., I CZ 100/12, LEX nr 1232736; z dnia 18 października 2016 r., I UZ 15/16, LEX nr 2159127; z dnia 16 marca 2016 r., IV CZ 4/16, LEX nr 2023439; z dnia 11 lutego 2016 r., II PZ 22/15, LEX nr 1992033; z dnia 19 czerwca 2020 r., I CSK 57/20, LEX nr 3029690; z dnia 30 września 2020 r., V CZ 54/20, LEX nr 3061049).

W niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny w [...] wydał w dniu 2 listopada 2020 r., na posiedzeniu niejawnym, wyrok oddalający apelację O. S.A. z siedzibą w W. od

wyroku Sądu Okręgowego, oddalającego odwołanie płatnika składek od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych ustalającej podstawę wymiaru składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne dla ubezpieczonej M. R.. W dniu 16 grudnia 2020 r. pełnomocnik płatnika złożył - z naruszeniem tygodniowego terminu z art. 387 § 3 k.p.c. - wniosek o sporządzenie uzasadnienia tegoż wyroku i doręczenie orzeczenia wraz z uzasadnieniem oraz wniosek o przywrócenie terminu do żądania sporządzenia uzasadnienia. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 29 stycznia 2021 r. wniosek o przywrócenie terminu został oddalony, a wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku i doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem – odrzucony. Postanowieniem z dnia 21 kwietnia 2021 r. Sąd drugiej instancji odrzucił skargę kasacyjną O. S.A. od swojego wyroku z dnia 20 listopada 2020 r., jako niedopuszczalną. W zażaleniu na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej płatnik składek wniósł na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 397 § 3 k.p.c. w związku z art. 380 k.p.c. o rozpoznanie na nowo postanowienia Sądu drugiej instancji z dnia 29 stycznia 2021 r. Godzi się zauważyć, że zarówno wniosek skarżącego o sporządzenie uzasadnienia wyroku i doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem oraz przywrócenie terminu do dokonania tej czynności procesowej, jak i sama skarga kasacyjna zostały wniesione w stanie prawnym ukształtowanym ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1496), z mocą obowiązującą od dnia 7 listopada 2019 r.

W dotychczasowym stanie prawnym postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające wniosek strony o sporządzenie uzasadnienia wyroku tego sądu podlegało zaskarżeniu w drodze zażalenia do Sądu Najwyższego w myśl art. 394¹ § 2 k.p.c. Cechy zaskarżalności środkiem odwoławczym nie miało natomiast postanowienie oddalające wniosek o przywrócenie terminu do złożenia tej treści wniosku. Postanowienie takie nie kończy postępowania w sprawie. Sytuuje się ono w kategorii postanowień, o których mowa w art. 380 k.p.c. W judykaturze przyjmowano zatem, że Sąd Najwyższy może na podstawie tego przepisu, przez odesłanie zawarte w art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c., na wniosek strony, rozpatrując zażalenie na postanowienie odrzucające wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku, rozpoznać także, mające wpływ na jego

wydanie, postanowienie oddalające wniosek o przywróceniu terminu do złożenia tegoż wniosku (por. uzasadnienia uchwał składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego: z dnia 31 maja 2000 r., III ZP 1/00, OSNC 2001 nr 1, poz. 1 i z dnia 6 października 2000 r., III CZP 31/00, OSNC 2001 nr 2, poz. 22 oraz uzasadnienia postanowień Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 1999 r., I CKN 367/99, OSNC 2000 nr 3, poz. 48; z dnia 15 grudnia 2005 r., I UZ 32/05, niepublikowanego; z dnia 19 lipca 2007 r., I UZ 15/07, niepublikowanego i z dnia 7 kwietnia 2011 r., IV CZ 2/11, LEX nr 785889; z dnia 9 kwietnia 2019 r., II PZ 7/19, LEX nr 2642769). Niewniesienie przez stronę w trybie art. 394¹ § 2 k.p.c. zażalenia na postanowienia sądu drugiej instancji o odrzuceniu wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku wykluczało możliwość poddania kontroli Sądu Najwyższego zasadności tego postanowienia (wraz z poprzedzającym go postanowieniem o oddaleniu wniosku o przywrócenie terminu do złożenia tej treści wniosku) w trybie art. 380 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. w toku postępowania zażaleniowego wywołanego odrzuceniem skargi kasacyjnej. Kontroli uregulowanej w art. 380 k.p.c. podlegają bowiem postanowienia mające wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, a niezaskarżalne w drodze wniesienia zażalenia. Tymczasem – jak wskazano wyżej – na postanowienie sądu drugiej instancji o odrzuceniu wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku służyło zażalenie do Sądu Najwyższego i w jego toku żalący się powinien był domagać się rozpoznania postanowienia o oddaleniu wniosku o przywrócenie terminu do żądania sporządzenia owego uzasadnienia.

W obecnym stanie prawnym, zgodnie z art. 394¹ § 1 k.p.c. zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na postanowienie sądu drugiej lub pierwszej instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, zaś na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Z dniem 7 listopada 2019 r., tj. wraz z uchyleniem art. 394¹ § 2 k.p.c., znacznie ograniczono katalog postanowień sądu drugiej instancji kończących postępowanie, od których przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego. Należy wskazać, że katalog zażaleń

podlegających rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy jest zamknięty (postanowienie Sądu Najwyższego: z dnia 30 września 2020 r., I CZ 37/20, niepublikowane). Wniesienie do Sądu Najwyższego zażalenia na rozstrzygnięcie sądu drugiej instancji w przedmiocie innym niż określony w wymienionych przepisach przesądza o jego niedopuszczalności i odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 3 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 30 września 2020 r., I CZ 37/20, niepublikowane; z dnia 6 listopada 2020 r., I CZ 54/20, niepublikowane; z dnia 28 kwietnia 2021 r., IV CZ 78/20, niepublikowane; z dnia 13 maja 2021 r., III CZ 15/21, niepublikowane; z dnia 10 czerwca 2021 r., I CZ 42/21, niepublikowane). Przedstawiony pogląd znalazł również aprobatę w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2021 r., III CZP 53/20 (niepublikowanej). Stwierdzono w niej, że na skutek uchylecia art. 394¹ § 2 k.p.c. doszło do zasadniczej zmiany kręgu postanowień sądu drugiej instancji wskazanych w ustawie jako podlegających zaskarżeniu zażaleniem, ponieważ to na podstawie uchylonego przepisu dopuszczalne było zażalenie na wszelkie postanowienia sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie. Takie rozwiązanie uznano za trafne w kontekście szczególnej roli ustrojowej i procesowej Sądu Najwyższego oraz wyjątkowego charakteru środków zaskarżenia kierowanych do tegoż Sądu. Zdaniem Sądu Najwyższego, zmiany przepisów Kodeksu postępowania cywilnego dokonane w 2019 roku potwierdziły tylko wyjątkowość zaskarżalności orzeczeń sądu drugiej instancji. Bezpośrednio niezaskarżalność zażaleniem postanowienia sądu drugiej instancji w przedmiocie odrzucenia wniosku o sporządzenie i doręczanie uzasadnienia wyroku tego sądu, a tym samym konieczność odrzucenia takiego zażalenia, orzekł Sąd Najwyższy w sprawie I CZ 54/20.

Niezaskarżalne postanowienia o odrzuceniu wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku i doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem oraz o przywrócenie terminu do dokonania tej czynności procesowej rzutują jednak na ocenę dopuszczalności skargi kasacyjnej z uwagi na nierozpoczęcie biegu terminu do jej wniesienia. Mogą być zatem poddane kontroli Sądu Najwyższego na podstawie art. 380 k.p.c. przy rozpoznawaniu zażalenia na odrzucenie skargi kasacyjnej. Zważywszy, że we wniesionym w niniejszej sprawie i dopuszczalnym na gruncie art. 394¹ § 1 k.p.c. zażaleniu na postanowienie o odrzuceniu skargi

kasacyjnej złożono - oparty na podstawie art. 380 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 w związku z art. 398²¹ k.p.c. - wyraźny wniosek o kontrolę postanowienia o oddaleniu wniosku o przywrócenie terminu do wystąpienia przez skarżącego z wnioskiem o sporządzenie uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego i doręczenie orzeczenia wraz z uzasadnieniem, Sąd Najwyższy powinien zbadać prawidłowość powyższego postanowienia Sądu drugiej instancji. Brak uzasadnienia postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 29 stycznia 2021 r. uniemożliwia jednak kontrolę prawidłowości tegoż orzeczenia, a w konsekwencji – trafności rozstrzygnięcia o odrzuceniu skargi kasacyjnej.

Podzielając zarzuty zażalenia, Sąd Najwyższy orzekł zgodnie z art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.